

BlueAnthro

Doświadczanie nadmiaru, braku i zrównoważonej obecności wody. Studium w nurcie bieżącej antropologii

Przydatne informacje

Nazwa Programu: [SONATA 16](#) [1]

Źródło Finansowania: [NCN](#) [2]

Nr wewnętrzny UW: 501-d131-66-0006661

Nr umowy: 2020/39/D/HS3/00618

Kierownik grantu: dr Małgorzata Owczarska

Wysokość dofinansowania: 1 047 712 PLN

Termin rozpoczęcia: 01-10-2021

Termin zakończenia: 30-09-2024

Wraz z kryzysem klimatycznym zjawiska takie jak susze i powodzie stają się coraz bardziej gwałtowne, cykliczne i naprzemiennie dotykają wiele społeczności w Polsce. Zmiany w rocznym rozkładzie i intensywności opadów, a co za tym idzie charakterystyce suszy i zaleń, oraz w zmiennym dostępie do wody pitnej są wyzwaniem dla istniejącej infrastruktury, strategii i sposobów codziennego użytkowania wody oraz jej rozumienia. Znane od dawna zjawiska atmosferyczne przeobrażają się, tworząc nowe wodne powroty i trajektorie przyszłości w kryzysie klimatycznym.

Głównym celem projektu jest zbadanie rozmaitych, lokalnych kontekstów i sposobów doświadczania wody w czasie kryzysu klimatycznego w epoce antropocenu. Badania skoncentrowane są na trzech scenariuszach – braku wody (suszy), jej nadmiaru (powodzi) i zrównoważonej obecności. Wszystkie te przypadki pomagają zrozumieć specyfikę powiązań ludzi, nie-ludzi i wody oraz ich relacji i współzależności. Badaczki skupiają się na bieżących strategiach działania, sposobach użytkowania, myślenia i traktowania wody, ale także trybach współistnienia z nią.

Na skróty

- [Dziury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

i ?ycia dzi?ki niej.

Z metodologicznego punktu widzenia projekt ma na celu rozwój i popularyzacj? metod badawczych w nurcie b??kitnej antropologii oraz rozwini?cie mo?liwo?ci teoretycznych, analitycznych i poznawczych zwi?zanych z badaniem wodnych ?wiatów i relacji cz?owieka i innych istot z wod? s?odk?. Badaczki przygl?daj? si? potencja?owi „my?lenia przez wod?” lub „wodnej epistemologii” zaproponowanych m.in. przez Stefana Helmreicha lub Astrid Neimanis. Badania s? zatem osadzone w posthumanizmie i relacjonizmie, które odrzucaj?c antropocentryzm oraz l?docentryzm poznania, badaj? ró?ne sploty relacji i procesy kształtuj?ce ludzkie, wi?cej-ni?-ludzkie i nie-ludzkie ?wiaty, w??czaj? w to wspó?zale?no?ci i symbiozy tego, co spo?eczne, materialne, technologiczne i ?rodowiskowe.

Projekt oprócz bada? teoretycznych i przegl?du istniej?cej literatury polega na prowadzeniu empirycznych, jako?ciowych bada? etnograficznych w trzech lokalizacjach wybranych na podstawie ich sytuacji hydrologicznej, stopnia przetworzenia przez cz?owieka cieków, rodzaju osadnictwa, gospodarki i uwarunkowa? historycznych. We wszystkich miejscach wyst?puj? naprzemiennie susza, powódzie lub rozlania i okresy stabilnego dost?pu do wody. S? to: gmina Wle? w zlewni Bobru, ?rodkowy bieg Biebrzy oraz dolny bieg rzeki Brzozówki na pograniczu pól i Biebrza?skiego Parku Narodowego oraz Warszawa. W trakcie krótkoterminowych, powtarzaj?cych si? w ci?gu trwania projektu bada? terenowych, badaczki rozmawiaj? z mieszka?cami wsi i miast, a zw?aszcza z lud?mi zajmuj?cymi si? lub pracuj?cymi z wod? (rolnikami, strażaczkami, aktywistkami, pracownikami i pracowniczkami parków narodowych, przewodnikami wodnymi, architektami etc.). U?ywaj? metody wywiadu pog??bionego, nieformalnych rozmów, obserwacji uczestniczej. Prowadz? dokumentacj? fotograficzn?, dziennik badawczy oraz zbieraj? zdj?cia i materia?y wideo oraz audio. Badaczki si?gaj? również do metod etnologii sensorycznej zaproponowanej np. przez Sarah Pink, co wi??e si? z uciele?nionym kontaktem i do?wiadczeniem wody przez etnografki (pływanie, nurkowanie, morsowanie, u?ywanie ?odzi) oraz potraktowanie podwodnych materia?ów video i audio jako ekotechnologii w rozumieniu Cecili Åsberg. Do dokumentacji audio i wizualnej, oprócz typowego sprzętu fotograficznego i rejestratora d?wi?ku, u?ywamy podwodnej kamerki sportowej oraz hydrofonu kontaktowego. Wszystko to s?u?y refleksji nad utrwalaaniem i wytwarzaniem wiedzy pozatekstowej, czy jak nazywa j? Ewa Klekot m?tis, a wi?c rodzaju wiedzy uciele?nionej, umiejscowionej i rodz?cej si? na styku tego co ludzkie i poza-ludzkie - co u?atwia deklarowan? zmian? perspektywy badawczej. Staramy si? również, eksperymentalnie i niezobowi?zuj?co, zaangażowa? inne gatunki - w tym wypadku psy, do rejestrowania video ich do?wiadcze? z wod?.

Dzi?ki proponowanemu podej?ciu teoretycznemu popartemu empiri?, staramy si? rzuci? nowe ?wiat?o na badanie wody w spo?eczno-kulturowym kontek?cie. Mamy nadziej?, ?e badania zainteresuj? również przedstawicieli innych dyscyplin, zostan? wykorzystane w szerszej debacie publicznej, przez decydentów i organizacje pozarz?dowe nie tylko do podniesienia ?wiadomo?ci i lepszego zrozumienia kryzysu klimatycznego, ale tak?e do wdro?enia alternatywnych paradygmatów w projektowaniu bezpieczniejszej i bardziej odpornej przysz?o?ci wody.

Zespó? badawczy

- **dr Ma?gorzata Owczarska - kierowniczka projektu**

Antropolo?ka kultury i etnografka. Adiunkta w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego, absolwentka studiów doktoranckich w SNS PAN oraz stypendystka Fulbrighta na Uniwersytecie Hawajskim w M?noa w Honolulu. Prowadzi?a badania w Polsce, w Litwie i w Polinezji Francuskiej. Jej zainteresowania badawcze koncentruj? si? wokó? b??kitnej humanistyki, etnografii Polinezji, aktywizmu ludów tubylczych i postkolonializmu. Wspó?pracowa?a również przy projektach kulturalnych i spo?ecznych z organizacjami pozarz?dowymi i muzeami w Polsce, Indiach i Belgii. Kierowniczka i autorka grantu Narodowego Centrum Nauki pt.: „Do?wiadczenie nadmiaru, braku i zrównowa?onej obecno?ci wody. Studium w nurcie b??kitnej antropologii” w latach 2021-2024. Autorka ksi??ki „Teoria rekonekcji. ?cie?ki tahita?skiego aktywizmu”, po?wi?conej w du?ej mierze morzu oraz praktyce tradycyjnej ?eglugi polinezyjskiej i jej wspó?czesnej odnowie. Prowadzi?a projekt „Jaka woda?” w Biennale Warszawa w ramach programu rezydencyjnego „COVID-19 Jaki ?wiat po pandemii?”. <https://biennalewarszawa.pl/jaka-woda/> [3].

- **dr Magdalena Kozhevnikova - post-doc**

Antropolo?ka kultury i bioetyczka. Interesuje si? podmiotami pozaludzkimi, etyk? zwierz?t, transgatunkowo?ci? i etyk? ponadgatunkow?, posthumanizmem, transhumanizmem, biotechnologiami i bioartem. Postuluje ekologizacj? humanistyki jako odpowied? na wyzwania antropocenu. Du?a cz?? jej publikacji jest dost?pna tutaj:

Na skróty

- [Dy?ury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

<https://iaepan.academia.edu/MagdalenaKozhevnikova> [4]

Ukończyła studia magisterskie w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UW oraz niemiecko-rosyjską magistraturę „Komunikacja międzykulturowa” Moskiewskiego Uniwersytetu Humanistycznego (Rosja) i Alice Salomon Hochschule (Niemcy). Prowadziła badania w Polsce, w Ukrainie, w Rosji i w Niemczech. W Instytucie Filozofii RAN obroniła rozprawę doktorską „Problem natury ludzkiej w kontekście rozwoju biotechnologii”, którą opublikowała w formie monografii pt. „???????? ? ?????? ????????? ? ??????????: ?? ????????? ? ??????????????” (2017). W latach 2015-2018 pracowała w Instytucie Filozofii Rosyjskiej Akademii Nauk. Brała udział w projektach naukowych: grantie Russian Science Foundation „Humanistyczna analiza biotechnologicznych projektów „ulepszenia” człowieka” (2015-2017) i grantie Russian Foundation for Basic Research „Dywergencja człowieka przyszłości: konwergencja technologii, ich filozoficzna interpretacja i normy prawno-etyczne” (2017-2018). Obecnie jest zatrudniona w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UW.

• mgr Magdalena Siemaszko

Badaczka, obserwatorka i towarzysząca procesów ekologicznych. Antropolożka, artystka, aktywistka i biolog. Działając interdyscyplinarnie, interesuje się relacjami w społecznościach i ekosystemach, zależnościami troski i wadzy między ludźmi, roślinami, zwierzętami, ciętami i wspólnotami. W praktyce badawczej zajmuje się głównie konfliktami społeczno-ekologicznymi, zmianami i współzależnościami. Wspiera procesy kolektywne i przestrzenie oporu poprzez podejście regeneratywne i ucieleśnienie. Korzysta z różnych narzędzi, od badań artystycznych i badań w działaniu, po eksperymentalny dokument, choreografię, performans i sztuki wizualne. Doświadczona w pracy w przestrzeniach miejskich, wiejskich, leśnych i mokradłowych (Polska, Indonezja, Tanzania, Kopenhaga), m.in. w Center for International Forestry Research, Ogrodzie Botanicznym UW i Centrum Ochrony Mokradła. Często eksploruje obszary nieurbanizowane i graniczne, rozwijając w nich praktyki powolnego zamieszkiwania. Współtworzy kolektyw ekofeministyczny „Wypuszczone”, Stowarzyszenie Dom Przyrody i Kultury oraz Queerów Akademii Ruchu, koordynuje projekty antywypaleniowe. Rozwija praktyki artystyczne poprzez choreografię, taniec, wideo i performance. Kilka lat spędziła na Podlasiu, mieszkając w Puszczy Białowieckiej, gdzie m.in. prowadziła badania etnograficzne dotyczące konfliktu o wycinkę i pracowała dla Grupy Granica. Od ponad trzech lat zanurza się w bagnach i rzekach Polski, badając i dokumentując relacje między wodą a ludźmi i innymi istotami, przede wszystkim dookoła Bugu, Narwi i Wisły. W Centrum Ochrony Mokradła stworzyła ogólnopolski projekt „Pamiętajmy o mokradłach” (<https://pamietajmy.bagna.pl/> [5]), którego celem było poszukiwanie nowej narracji o bagnach w Polsce, tworzenie archiwum i wspieranie lokalnych opiekunów mokradła w rozwiązywaniu konfliktów wokół nich. Obecnie pracuje w Instytucie Etnologii i Antropologii UW w projekcie „Doświadczanie nadmiaru, braku i zrównoważonej obecności wody”. Bada obszar warszawski, poszukując nowych, głównie wizualnych i ucieleśnionych metod pracy, pozwalających na urzecz(ni)enie metodologii.

Lokalizacje

Ze względu na odmienne uwarunkowania związane z sytuacją hydrologiczną, rodzajem osadnictwa, miejscową gospodarką i historią regionu wybrano trzy różne lokalizacje badawcze. Były one uprzednio konsultowane ze specjalistami w dziedzinie hydrologii. Są to okolice rzeki Bóbr na Dolnym Śląsku, okolice Biebrzy i Brzozówki na Podlasiu oraz aglomeracja warszawska.

Bóbr

Fot. M. Kozhevnikova

Bóbr, Tama w Pilchowicach, Fot. Małgorzata Owczarska

Bóbr, Wle?, zakwit jaskrów wodnych, fot. M. Owczarska

Jaskry wodne na granicy wody, Bóbr, fot. M. Owczarska

Zlewnia Bobru na terenie gminy Wle? to obszar przemys?owy z rozbudowan? infrastruktur? hydrotechniczn? (zaporami, elektrowniami wodnymi, jazami). We wsi Pilchowice znajduje si? Zapora Pilchowicka - najwy?sza zapor? kamienna i ?ukowa na terenie wsp?oczesnej Polski. Powsta?a w latach 1902–1912 w celu ochrony przed powodziami. Impulsem do jej powstania, w ramach szerszego planu przeciwpowodziowego ówczesnego Cesarstwa Niemieckiego, by?a powód? z 1897 r. W tym terenie uwidacznia si? jak hydroin?ynieria i hydropolityki

Na skróty

- [Dy?ury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

odbijają się w turbulentnych losach Dolnego Śląska. Woda definiuje charakter Doliny Bobru, tworząc swoisty wodny świat (w znaczeniu wiścej-ni?-ludzkiej akwaticznej przestrzeni uspołecznionej). Świat, w którym górską rzeką, zbierając ulewne, letnie, karkonoskie deszcze często i gwałtownie wylewa się. W 2021 r. Pilchowice doznały powodzi byskawicznej, tym razem jednak wylała się przebiegająca przez wieś strumienie. Się wody przestawiają wozy strażackie, podmywa się droga i przydomowe mostki, tymczasem 100-letnia tama nie odnotowała podniesienia poziomu wody, strumienie punktowo zasilę ulewny deszcz. Innym problemem tego miejsca jest susza i wysychające studnie, co zmusiło gminę do trwającego kilka lat dostarczania wody pitnej beczkowozami oraz budowy wodociągu. We wrześniu 2024 r. gmina ucierpieła w powodzi wynikłej z ekstremalnych ulew, niesionych przez nią genueński Borys.

• Akwadialog a hydropolityki (Małgorzata Owczarska)

Teren dolnośląski skłania do refleksji nad zapośredniczeniem doświadczenia wody przez infrastrukturę oraz hydroinżynierię - tę współczesną i „poniemiecką”, co dodaje kontekstu historycznego lokalnemu światu. Rzeki dawnego Cesarstwa Niemieckiego były regulowane i wykorzystywane np. do produkcji papieru, szkła, tkanin czy prądu od XVIII w. To przekształciło miejscowy krajobraz i relacje z wodą w sposób znaczny i rzutujący na współczesność, zwłaszcza w dobie zmian klimatycznych. Przyglądamy się niektórym wydarzeniom historycznym w relacji ludzi z tutejszą wodą jak: budowa zapory w Pilchowicach w 1912 r.; powodzi „tysięclecia” z 1997 r.; czy powstaniu Krajobrazowego Parku Doliny Bobru, i w końcu współczesnym wysychającym studniom, czy zakwitom sinic w zbiornikach retencyjnych, zastanawiam się nad koncepcją sprawczości wody oraz metaforą dialogu między ludźmi i wodą. Zadaję sobie pytanie czy „woda mówi”, a jeśli tak, to jak i do kogo? Wszystko to sprzeczne z rozwojem industrialnego państwa nowoczesnego, powojennych zmian granic i traum przesiedleń, przejściem „poniemieckich” infrastruktur przez PRL oraz późniejszą transformację, wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej i wdrożeniem programu ochrony przyrody Natura 2000. Sprawczość miejscowej wody nie jest kolejną antropocentryczną historią o „roli wody w rozwoju osadnictwa”. Polemizując z Eduardo Kohnem („How Forest Think. Toward an Anthropology beyond the Human”) zastanawiam się nad dialogiem (nieraz brutalnym, naznaczonym ludzkimi koncepcjami kontroli, bezpieczeństwa, dbałości i porządku) człowieka z rzeką i miejscowymi wodami – strumieniami, źródłami, wodami gruntowymi, obudowanymi najczęściej „poniemiecką” infrastrukturą. W rozwikłaniu takiej relacji rozwijam pojęcie hydroperformatywności (inspiracja Karen Barad) i transsubstancyjności wody czy mirażu hydro-władzy. Istotnymi są tu miejscowe ogrody (najbardziej oswojone przestrzenie w kontekście przesiedleń), podlewane wodą z Bobru i studni, czy pamięć powodzi z 1997 r. jako wydarzenia traumatycznego ale i oczyszczającego rzekę z toksyn i osadów pozostawionych przez jeleniogórskie zakłady wiskozowe, cykloidalnego. Powódź zbiega się w czasie z transformacją, zamknięciem lub restrukturyzacją miejscowych zakładów pracy. Współcześnie natomiast, problem stanowi obfite zakwity sinic i plan remontu Zapory Pilchowickiej, zwłaszcza po doświadczeniu powodzi w 2024 r. Wiżesz się on ze spuszczeniem wody ze zbiornika, co zagraża ekosystemowi jeziora i Bobru oraz miejscowym drobnym przedsiębiorcom turystycznym. Wszystkie te „rozmowy” z wodą uwikłane są w ludzkie procesy tożsamościotwórcze, państwowotwórcze, odbijają się we wspomnieniach (czy o powoju pszczyń w miejscowym strumieniu, czy o kąpieli w rzece z toksycznym pianem) oraz obnażają paradoksy antropocenu, transformacji kapitalistycznej i post-industrializmu. „Głos” rzeki, a szerzej wody, realizuje się w innej temporalności, w różnych skalach, pozaekstremalnie, poprzez ruch, infrastrukturę, kamienie, beton, z udziałem innych istot żywych i substancji chemicznych, czy to rozpuszczonych w wodzie, czy zalegających w mułach zbiorników retencyjnych. Te wodne relacje pozostają sprawcze, często nieświadomiane, współtworzą lokalną rzeczywistość, siedliska, praxis, kryzysy i strategie działania, które stanowią o specyfice wodnego świata Doliny Bobru, ale i o jego byciu lub nie byciu.

• Wirtualna mapa historycznych ujęć wody

Szczególną uwagę poświęciłam mapowaniu i multisensorycznemu dokumentowaniu poniemieckich, pilchowickich ujęć wody, które miejscami nadal zaopatrują wiejski wodociąg. To systemy grawitacyjne, oparte na naturalnych źródłach i dawnych drenażach. Każda czynna studnia ma swojego opiekuna, a ich funkcje i potencjały podlegają redefinicji — zarówno w obliczu zmian technologicznych, jak i klimatycznych, takich jak długotrwałe susze. Interaktywna mapa zawiera nie tylko podwodne nagrania i dźwięki wody, ale także rozmowy z mieszkańcami, tworząc relacyjny i fenomenologiczny dokumentację wodnych światów regionu.

Interaktywna mapa studni pilchowickich MAPA PoWody:

<https://powody.pl/pilchowice> [6]

PoWody - interaktywna mapa poniemieckich studni

Biebrza

Fot. M.Owczarska

Fot. M. Kozhevnikova

rodkowy bieg Doliny Biebrzy obejmuje Biebrzański Park Narodowy powstały w 1993 roku i okoliczne wsie. Jest to unikalny mokradłowy obszar chroniony, rolniczy, z rozwijającą się infrastrukturą turystyczną. Biebrza to rzeka naturalna i tylko w niewielkim stopniu poddana hydroinżynierskim zmianom, co roku tworzy wielokilometrowe rozlewiska. W trakcie prowadzenia badań w 2022 r. Biebrza była jedną z nielicznych rzek w kraju o wysokim stanie wody (np. San prawie całkowicie wysychł), z kolei w latach 2020, 2023 i 2025 podmokła przekształciła się w suchą. W skali kraju ochrona oraz restytucja mokradeł i torfowisk staje się istotną kwestią przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych, kryzysowi wodnemu oraz zatrzymania emisji CO₂ do atmosfery. Osuszenie 85-90% krajowych mokradeł jest nie tylko odpowiedzialne za zwiększoną emisję dwutlenku węgla do atmosfery, ale zmniejszają także siłę retencji wody w krajobrazie, bioróżnorodność i możliwości samooczyszczania się wód. Ten kontekst wydaje się interesujący również ze względów społecznych i z perspektywy natury-kulturowej, zespół badawczy podjął je wśród społeczności lokalnych zamieszkujących tereny mokradłowe Biebrzy i Brzozówki.

• Biebrzański krajobraz hydrospołeczny (Magdalena Kozhevnikova)

Badam narracje o środowisku w największym parku narodowym w Polsce. Podejmuję próbę przedstawienia społeczno-kulturowego aspektu wody na Podlasiu, w oparciu o pojęcie cyklu hydrospołecznego w interpretacji Jamiego Lintona i Jessiki Budds, ale rozszerzam je o świat pozaludzki. Cykl hydrospołeczny, w którym najważniejsza jest relacyjność wody i ludzi oraz innych podmiotów skupionych wokół wodnego ekosystemu to przede wszystkim teoretyczno-analityczny pozwalający badać stosunki wodno-społeczne, przy założeniu, że woda nie jest tu dla ludzkich relacji społecznych, ale aktywnym, choć niewiadomym, uczestnikiem. W Dolinie Biebrzy występuje wiele różnych dyskursów o środowisku, jak również konfliktów związanych z odmiennym postrzeganiem relacji przyrody i człowieka. Dominujące są dwa: dyskurs prowadzony przez pracowników i zewnętrznych specjalistów Biebrzańskiego Parku Narodowego, który nazwałam „eksperckim” oraz nazwany przeze mnie umownie „lokalnym” dyskurs niezadowolonych mieszkańców, dla których transformacja lat 90. XX wieku zbiegła

si? z czasem powstania BbPN, co w niektórych przypadkach doprowadzi?o do uto?samiania parku narodowego z przyczyn? ?yciowych niepowodze?. Pomi?dzy tymi dyskursami mieszcz? si? inne, mniej wyra?ne i cz?sto przeplataj?ce si? narracje: miejscowych pasjonatów tzw. „biebrni?tych”, ekologów, turystycznych us?ugodawców, turystów. Tylko pozornie mówi? o tej samej wodzie, w rzeczywisto?ci w ka?dej z tych narracji woda ma inne znaczenie i warto??, zarówno materialn?, jak i emocjonaln?, inne jest jej u?ytkowanie lub ch?? u?ytkowania, inne jest jej przeznaczenie.

- **Wodobrazy “nad” i “pod” oraz wodna lilia ambiwalencji (Ma?gorzata Owczarska)**

Fot. M.Owczarska

Fot. M.Owczarska

Biebrza?skie mokrad?a obserwowane z l?du zdaj? si? by? p?askie jak tafla wody, bardziej si? je s?yszy, czuje pod stop? ni? widzi, zw?aszcza wiosn?, gdy przylatuj? ptaki. Ten szczególny, nasi?kni?ty wodny ?wiat jest w specyficzny sposób multisensoryczny zarówno dla badaczki, jak dla miejscowej ludno?ci. Nawet zwyk?y spacer wymaga tutaj szczególnych kompetencji i przygotowania. Jak zatem tutejsze wody, b?ota, torfowiska wspó?tworz? miejscowe ludzko-nieludzkie relacje? W jakich kontekstach, przejawiaj? si? tre?ci zwi?zane ze zmianami klimatycznymi? Co to znaczy, jak powiedzia? jeden z mieszka?ców, ?e “Biebrza tutaj rz?dzi”, a na ile, i wobec czego jest bezbronna?

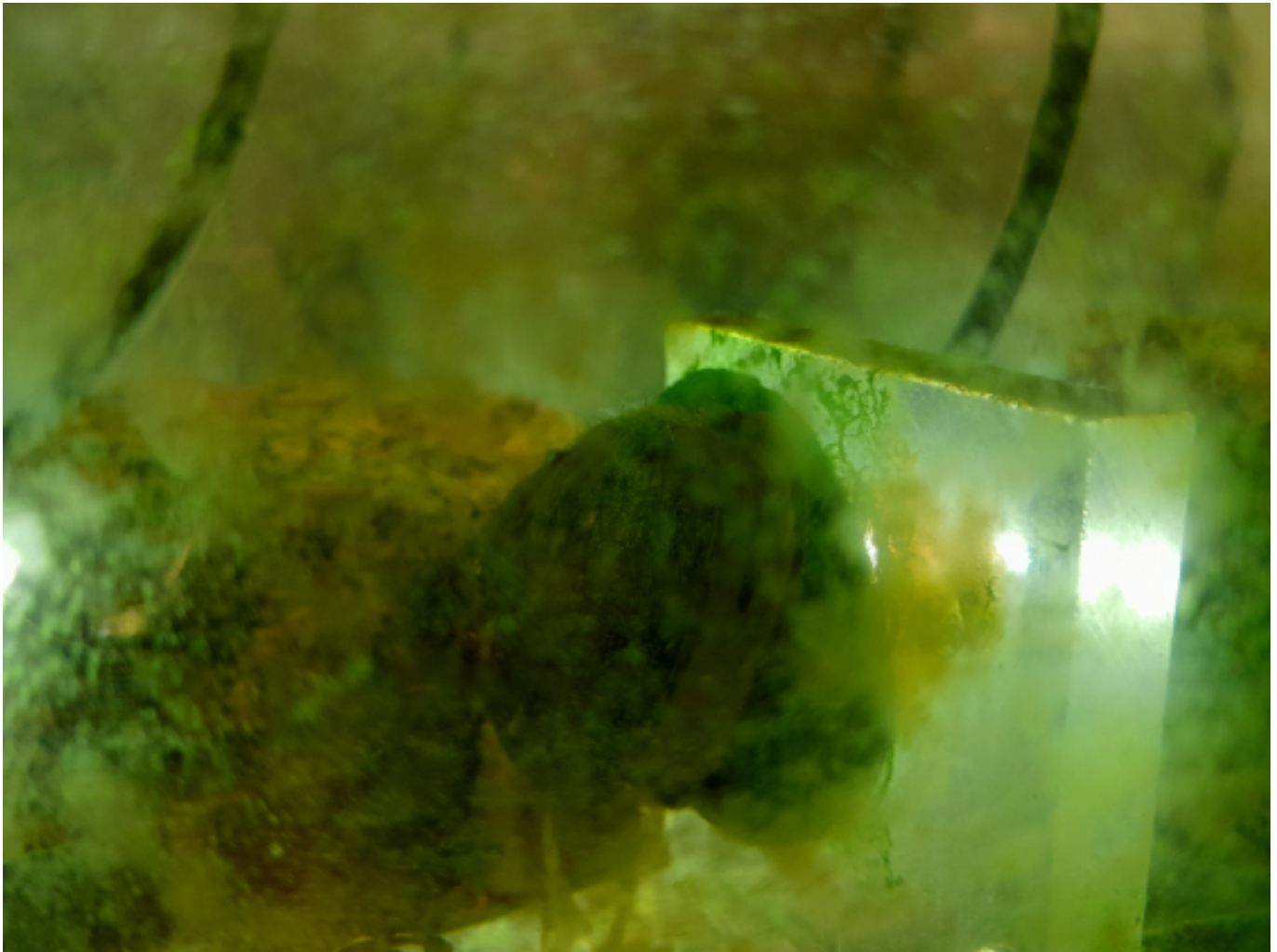
Badania w dolinie Biebrzy oferuj? mo?liwo?? refleksji nad tym, jak dana akwaticzna przestrze? wspó?wytwarza ?wiaty kulturo-naturowe i jak bardzo s? one od wody zale?ne na ró?nych poziomach: sensorycznym, sposobu wytwarzania wiedzy (równie? poza-tekstowej), polityk, ekonomii, pamie?ci, estetyki, codziennych praktyk. W tym terenie transsubstancyjno?? wody ukazuje si? bowiem ze wzmo?on? intensywno?ci?. To sk?ania do refleksji nad l?docentryczno?ci? my?lenia o krajobrazie i p?yn?cej w nim wodzie. Rzeka, rozlewisko nie s? “krajobrazami”, a tak potraktowane, staj? si? wybrakowane, pozbawione tego, co pod powierzchni?, naskórkowe. Proste ekotechnologie, jak np. kamera podwodna, daj? dost?p do innej perspektywy i ods?aniaj? wielowymiarowo?? biebrza?skiego wodobrazu (cho? nadal jest to ograniczony opis tego czym rzeka jest, gdy? nie jest obrazem, a czym? wi?cej). Wszak ten ma swoje “nad” i “pod”, to ostatnie zazwyczaj niedost?pne dla oka ludzkiego, cho? niebywale sprawcze i ró?norodne.

Wszystko oczywi?cie rozgrywa si? we wspó?czesnym kontek?cie. Poci?te rowami melioracyjnymi i kana?ami (najstarsze carskie kana?y Rucki i Wo?nawiejski z 1845 r.) tereny podmok?e, mimo, ?e nadal pozostaj? jednym z najcenniejszych siedlisk Europy, podlegaj? zmianom klimatycznym. Zaczyna brakowa? wody, zimy s? bezmro?ne i bez?nie?ne, cykle rozlewisk zachwiane, a przemiany spo?eczne (zarówno gierkowska mechanizacja wsi, jak i transformacja lat 90.) spowodowa?y zanik spo?eczno?ci kosiarzy i resztek gospodarki amfibalnej. Co za tym idzie zacz??y si? problemy z podtrzymaniem dotychczasowego, ??kowego, charakteru tego miejsca. Wieloletni spór pomi?dzy pracownikami Biebrza?skiego Parku Narodowego a miejscowymi mieszka?cami – spadkobiercami spo?eczno?ci kosiarzy i oryli, którzy stworzyli i do dzi? wspó?tworz? to miejsce, opiera si? na odmiennej wizji dbania o mokrad?a i rzek?. W moim przekonaniu oprócz specyficznej dynamiki spotykania si? ró?nych rodzajów wiedzy, sprawa w du?ej mierze tyczy si? miejscowych warto?ci, pamie?ci, estetyki i sposobów ludzkiego do?wiadczenia otoczenia. ?ó?ta lilia wodna, czyli gr??el ?ó?ty, jest tego przyk?adem. Patrz? na ni? jako na istot? ambiwalentn?: jednocze?nie podziwiana i okre?lana jako “zielsko” powoduj?ce zatory na rzece – ro?lina do skoszenia; jest tyle wdzi?cznym przedmiotem rozmów, czy podwodnych obserwacji, ile znacznikiem konfliktu oraz ekologicznej niestabilno?ci (np. nadmiaru biogenów w wodzie). By? mo?e my?lenie o biebrza?skich mokrad?ach przez wod?, czy z lili? wodn? (a mo?e i innymi istotami) mog?oby stanowi? przyczynek do wyobra?enia bardziej wspólnej przysz?o?ci, korzystnej dla wielu aktorów ludzkich i nie-ludzkich.

Na skróty

- [Dy?ury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

Wisza i inne wody Warszawy

Fot. M. Kozhevnikova

Miasta są obecnie szczególnie wrażliwe na suszę, wyspy ciepła oraz powodzie błyskawiczne. Są również dużym emitentem rozmaitych zanieczyszczeń do wód. Dominująca tzw. szara infrastruktura uszczelnia miasto i pogłębia te zjawiska. Dostępność i jakość wody oraz ubożenie miejskich ekosystemów staje się coraz bardziej palącym problemem. W dobie antropocenu i zmian klimatycznych zaczynamy mówić o budowaniu odporności miasta, a jednymi z głównych sprzymierzeńców mają być ekosystemy wodne.

W Warszawie i okolicach badamy dynamikę relacji pomiędzy mieszkańcami (ludzkimi i nie-ludzkimi) dużej aglomeracji miejskiej i rzek oraz innymi zbiornikami i ciekami. Skupiamy się także na fontannach, stawach oraz nieistniejących i zapomnianych już rzekach stolicy, a także elementach infrastruktury wodociągowej i hydrotechnicznej. Warszawski wodny świat zdaje się być niezwykle skomplikowany i różnorodny, nieraz efemeryczny, a dotykając jej wód odkrywa rozmaite, pozornie niepowiązane z wodą kwestie np.: hierarchie społeczne, sposoby definiowania „dzikości” i dyskursy jej „ochrony”, „poszukiwania”, „zagospodarowania”, czy pracy istot wodnych w mieście. W końcu przestrzeń miejska jest terenem, w którym wdraża się idee renaturyzacji, biokitno-zielonej infrastruktury, co niewątpliwie jest reakcją na zaistniały kryzys wodny i obrazuje tworzenie się nowych ekopolityk wody oraz procesy przedefiniowania relacji nie-ludzi z miastem. Nadal pytaniem pozostaje czy odbywa się to będzie na zasadzie zmiany latourowskich konstytucji, tworzenia faktycznych ludzko-nie-ludzkich kolektywów np. poprzez wycieczanie ról filtrujących w społeczność Pól Mokotowskich, czy raczej stanie się przeformowaniem dotychczasowych narracji np. o „remoncie”, „usługodawstwie ekosystemów”, „kontrolowaniu ilości i jakości wody”. Zastanawiające jest też to, jakie ludzko-nie-ludzkie „nieoczekiwane społeczności” (jak definiuje je w „Thinking with Water” Cecilia Chen, Janine MacLeod i Astrida Neimanis) się wyłonią. Jak umiejscowić i ucieleśnić procesy, zazwyczaj postrzegane jako abstrakcyjne np. zmiany klimatyczne lub zły stan ekologiczny wód. Ze względu na złożoność tematu, postanowiliśmy dokonać selekcji studium

Na skróty

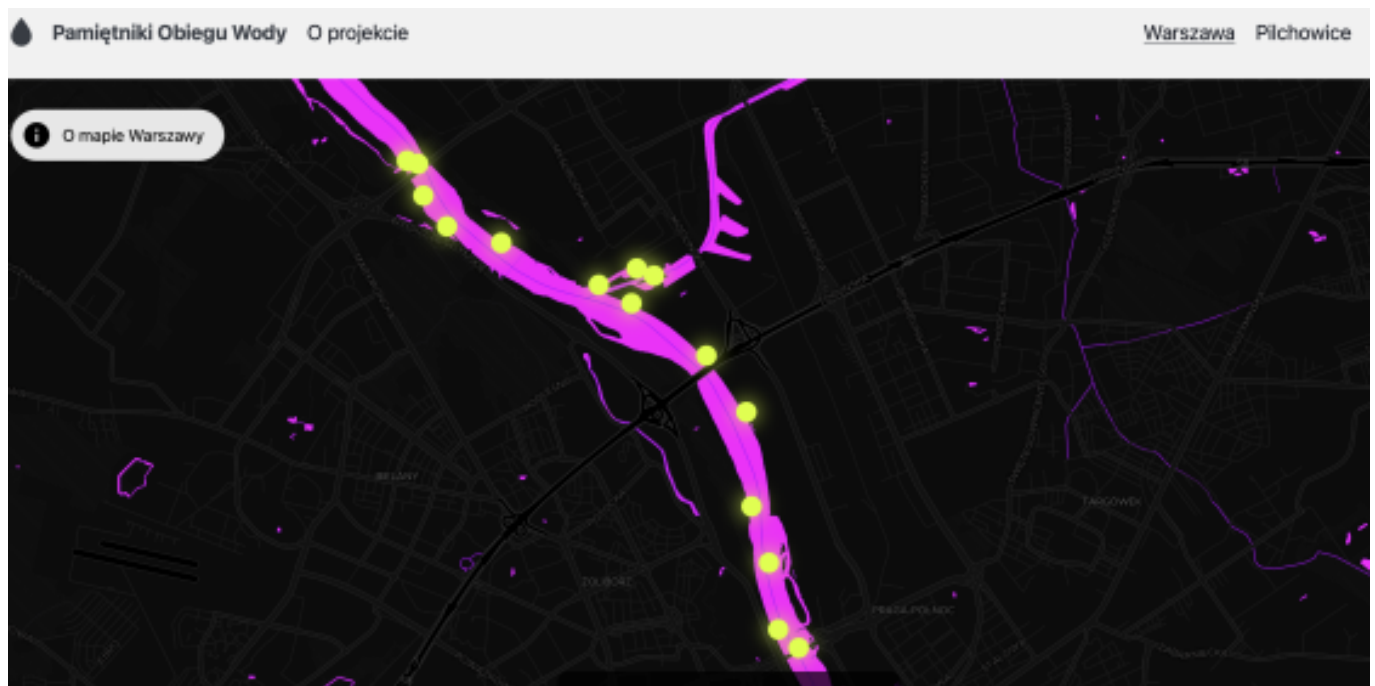
- [Dziury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

przypadków, które zg??biamy, a które b??d? mog??y odnie?? si? do wy??ej nakre?lonych kwestii. Pozostajemy równie? szczeg?lnie wra?liwe na podej?cie ugruntowane, a wi?c pod??anie za tym, co podpowiada nam teren.

- **Mapowanie Wis??y i wody Warszawy (zesp??: Ma?gorzata Owczarska, Magdalena Siemaszko, Aleksander Janas, kapitan Maksymilian Rigamonti z za?og?, ?ód? Rwij Ga??zki)**

9-10 wrze?nia 2023 r. , 30 stopni Celsjusza, stan Wis??y od 1m do 70 cm czyli niski. Na pok?adzie drewnianej ?odzi "Rwij ga??zki" sterowanej przez Maksymiliana Rigamontiego zesp? badaczek p??ywa? i mapowa? warszawski odcinek Wis??y. Zale?a?o nam na perspektywie "z rzeki". Badanie oparte by?o na etnografii sensorycznej, a wi?c uciele?nionym kontakcie z wod?, u??ywa??ymy równie? metod audiowizualnych i wywiadu. ?egluj?c wzd??u? rzeki zatrzymywali?my si? w subiektywnie wybranych punktach, gdzie dzia?o si? co? dla nas interesuj?cego na rzece, brzegu, wyspach, pod filarami mostów. Rozmawia??y?my ze spotykanymi osobami, nagrywa??y?my d?wi?ki na powierzchni i spod wody, fotografowa??y?my, filmowali?my. W efekcie powstaje multimedialna mapa etnograficzna wodnej Warszawy, która pos??u?y nie tylko jako narz?dzie zbierania i archiwizacji danych, wspomo?e ona równie? analiz? skomplikowanej dynamiki hydro-spo?ecznej miasta, ale równie? b?dzie narz?dziem prezentacji wyników bada?, oraz miejscem wirtualnego spotkania z rzek? lub inn? wod? dla mieszka?ców i mieszkanek Warszawy. W efekcie powsta?a multimedialna mapa etnograficzna wodnej Warszawy PoWody (Pami?tniki Obiegu Wody). S??u?y ona nie tylko jako narz?dzie zbierania i archiwizacji danych, wspierania analizy skomplikowanej dynamiki hydro-spo?ecznej miasta, ale równie? pozwala zaprezentowa? wyniki bada?, oraz jest miejscem wirtualnego spotkania z rzek? lub inn? wod? dla mieszka?ców i mieszkanek Warszawy. Mapa jest prób? w??zczenia rzeki, wody w pozatekstowe przedstawienie jej do?wiadczenia.

MAPA PoWody DOST?PNA JEST NA: <https://powody.pl> [7]

Powody - mapa wód Warszawy

- **Praca ma??y jako bioindykatorów w wodoci?gach - praca, wsp?praca czy wyzysk? (Magdalena Kozhevnikova)**

W ramach bada? prowadzonych na granicy bioetyki, etnografii mi?dzygatunkowej i antropologii wody przygl?dam si? relacji ludzi i ma??y s?odkowodnych z gatunku sk?jka zaostzona (*Unio tumidus*). Ma??e znajduj? si? w steczniczowanym ?rodowisku: w uj?ciach wody i wodoci?gach, gdzie maj? za zadanie kontrolowa? jako?? wody przeznaczonej do picia przez ludzi. Czy mamy tu do czynienia z relacjami pracy (wg kategorii opisanych przez Donn? Haraway) czy z wyzyskiem (w oparciu o etyk? utylitarystów)? Relacje mi?dzygatunkowe s? tu umieszczone

w szerszym kontekście hydrospołecznym, w którym każdy gatunek ma inną wiedzę o wodzie, inne umiejętności i potrzeby obcowania z nią. To także, a może przede wszystkim, relacja między konkretnymi jednostkami zaangażowanymi w pracę z wodą.

• Wyspy Zawadowskie (Magdalena Siemaszko)

Wisła, jej brzegi i rozlewiska w okolicach rezerwatu Wyspy Zawadowskie na skraju Warszawy i Józefowa oraz ich siedlisko to główne partnerki moich badań. Rozwijając praktykę powolnego zamieszkiwania, spacerów dokumentacyjnych, badań audiowizualnych, zanurzania się w wodzie i prowadząc wywiady z pojawiającymi się tam osobami, próbuję zrozumieć rzekę i jej codzienne przemiany. Badam także relacje mieszkanki Warszawy z rzeką - interesuję mnie przede wszystkim te relacje nieco na uboczu, wymagające przejęcia wielu kilometrów, zdjęć, butów - zmoczenia, zapiaszczenia czy uboczenia stopy, przejęcia przez pokrzywy. Kto decyduje się na takie spotkania z rzeką i dlaczego? Jakie nieoczywiste mikro-sojusze powstają podczas godzin spędzonych na plaży na ławach? Jak zmienia się percepcja podczas wielogodzinnej wędrówki brzegiem rzeki, pływania w niej i spacerowania po niej starym kajakiem? Co daje wylewająca rzeka owcom i kozom, które się tu paszą? Moim głównym metodologicznym założeniem jest codzienne spotkanie się z Wisłą na jednej z jej plaż, dokumentowanie zmian i czekanie na to, co się wydarza. Rozmawiam z osobami - efemerydami, które od czasu do czasu pojawiają się - przybywając zarówno z lądu, jak i z wody - w tym miejscu, a także jej najbliższymi mieszkańcami z pobliskich terenów mieszkalnych. Kamerą próbuję zarejestrować zmiany, jakie w wodzie, nad i pod jej powierzchnią, w nabrzeżu i okolicznych rozlewiskach powoduje susza, zmiany pogody i pory roku, wezbrania. Czym jest brzeg, jak wygląda nadmiar i niedobór wody z perspektywy rzeki? Eksperymentuję z ucieleśnionymi, intersubiektywnymi metodami pomiaru tych zmian, zastanawiam się co nam mówi o charakterze i kondycji Wisły? Korzystając z koncepcji rzeki jako żywej, zmieniającej się istoty, wychodząc z wydawałoby się lądowego stabilnego punktu widzenia, próbuję dowiedzieć się, jak patrzeć i myśleć o wodzie, by nie traktować jej jak krajoznawstwa, ale jak przenikającej otoczenie byt, będący w ciągłym ruchu, ale operujący w innych niż ludzka skalach czasoprzestrzennych. Jak spotkać te skale i perspektywy? Czy znajdują na to sposób ludzie miłośnicy Zawad, którzy widzą jak od niedawna zmienia się miejsce nurtu, by może prowadzić do 'zamiany brzegów' przy Wyspie?

• Gołdzinów (Magdalena Siemaszko)

W Gołdzinowskim i praskim wybrzeżu Wisły w ich okolicach, to miejsce wokół którego niedawno rozgorzała dyskusja o jego przyszłości w związku z planowanymi przez Urząd Miasta 'rewitalizacją'. Po przedstawieniu wygranego projektu duża grupa aktywistów i działaczy miejsko-ekologicznych oraz miłośników i miłośniczek dzikich zwierząt pod hasłem 'Dziki Gołdzinów' zaczęła nagłaśniać temat planowanych zmian i protestować przeciwko utworzeniu tzw. Parku Naturalnego, wymagającego dużej ingerencji w przyrodę. Ten konflikt to zapewne temat wymagający osobnego projektu badawczego, ogromnie ważny dla zrozumienia dynamiki dyskusji o przyrodzie w mieście. W wypadku tych badań próbuję jednak zejść do bardzo przyziemnego, przyrodniczego i biologicznego poziomu codziennoci ekospołecznej wiata. Przyglądam się nieoczywistości wynikającej z kontrastu między dużymi sprawcami lokalnych aktorów i aktorek i ich skrupulatnie wypracowanymi praktykami współzamieszkiwania tej przestrzeni, a kruchością tych relacji w cieniu wstępujących ogromnych osiedli oraz planów budowy 'Parku Naturalnego'.

Gołdzinów wydaje się wyjątkowym ekosystemem, w którym społeczność wspólnie wypracowuje zasady współbycia - zamieszkiwania, odwiedzania, siedliskowania, korzystania z zasobów. Dotyczy to zarówno ludzi, jak i nieludzi - stałych i tymczasowych mieszkańców: osób mieszkających nad samą rzeką, saren, bobrów, roślin wodnych, wylewającej rzeki, stałych bywalców: spacerowiczek z okolicy, rowerzystek, dużej grupy opiekunek psów, wędkarzy, a także tych bardziej efemerycznych gości, wpadających tylko czasami i nie zawsze wdrożonych w zasady codziennego gołdzinowskiego współistnienia. Lokalnie regulowane są konflikty między psiarzami a sportowcami, strategiami na zapewnienie spokoju dzikom, przy jednoczesnym daniu możliwości wybiegania się psom, a także zapewnienie pomocy mieszkającym tam osobom bezdomnym w razie zimy czy kryzysu.

W kontekście tego terenu ujawnia się także koncepcja brudnej i czystej wody, mokrej/brudnej bariery kontaktu z rzeką i jej klasowego aspektu. Osobami, które mają najwięcej styczności z wodą z Wisłą i korzystają z niej bezpośrednio (oraz z bardzo ważnych dla nich praskich studni oligocenicznych), są wstępujący bezdomni, którzy mają na Gołdzinowie swoje małe osiedla, rozmieszczone w kilku miejscach, blisko samej rzeki. To oni są najbardziej stałymi użytkownikami zwierząt, zwierząt i wody, która jest dla nich bazą do przeżycia - której używają do mycia, prania, kąpieli się w niej i odpoczywania. Jednocześnie Ci mieszkający najczściej znikają we wszystkich dyskusjach o

rewitalizacji, o dzikich ??kach, o planach. Coraz cz??ciej i ch??tniej mówimy o problemach z modernizacj? przyrody, o gatunkach zwierz??t, które tam s?, w Pawilonie Kamie? organizowane s? wystawy i spacer. Kilkadziesi?? metrów dalej mieszkaj? ludzie, którzy maj? na temat codzienno?ci ?ycia na ??kach i nad Wis??, tak?e tej najtrudniejszej i najbardziej wymagaj?cej, najwi?cej do powiedzenia. Jakie jest ich miejsce w przysz?o?ci Gol?dzinowa?

• Fontanny, stawy i rowy warszawskie (Ma?gorzata Owczarska)

Fontanny i stawy razem z sieci? rowów i kana?ów odwadniaj?cych stanowi?, paradoksalnie, "cia?a z wody", najbli?sze (przynajmniej w przestrzeni) Warszawiakom ludzkim i nie-ludzkim (np. p?azom, ptakom). Nie ka?dy ludzki mieszkaniec stolicy mieszka nad brzegiem Wis?y, ale wi?kszo?? ma w zasi?gu spaceru inny zbiornik lub ciek, cz?sto ma?o "spektakularny", niepozorny. ?wiadomie lub nie, wchodzimy z nimi w kontakt. Jak ta relacja wygl?da? Na wybranych przypadkach np. Pól Mokotowskich, fontann przed popularnymi centrami handlowymi, czy rozmaitych rowów i kana?ów obserwuj? codzienny, spo?eczny wymiar wody miejskiej, jej do?wiadczenie oraz trwaj?cy obecnie proces przeddefiniowania roli wody w mie?cie (nie tylko dla ludzi, ale równie? tworzenie warunków do wspó?pracy pomi?dzy np. spacerowiczami, wod?, ro?linami filtruj?cymi czy biofiltracyjnymi bakteriami). W wypadku Warszawy zazwyczaj tego typu zbiorniki s? uwzgl?dniane w pierwszych projektach renaturyzacyjnych, czy "remontach" zak?adaj?cych tworzenie nowych ekosystemów, b?ekitno-zielonej infrastruktury, rozszczelnianie miasta, czy koncepcji "miasta g?bki", które maj? na celu polepszenie miejskiej odporno?ci i trosk? o bioró?norodno??. W codziennym kontek?cie rowy i ka?u?e wchodz? z lud?mi w nieco bardziej efemeryczne relacje, czy to chodzenia po nich (co zawsze budzi emocje, zmusza cia?a do konkretnych ruchów i przybierania charakterystycznych postaw), czy ustalania jak si? przez nie przepawi? buduj?c tymczasow? infrastruktur?, która raz to pojawia si? raz znika w zale?no?ci od pogody, rozk?adu materia?ów, z których jest zrobiona, czy ilo?ci b?ota i wody. Wszystko to stanowi dynamiczny proces wspó?bycia i wspó?tworzenia wodnej tkanki miejskiej – umiejscowionej, uciele?nionej i obdarzonej znaczeniami.

• Rzeki Duchy (Ma?gorzata Owczarska)

Sprawdzam jak w dzisiejszych czasach funkcjonuj? hydrospo?ecznie rzeki duchy, rzeki których "nie ma", które wysch?y, zosta?y zakopane, skanalizowane czy sta?y si? sezonowe. Tak jak ?urawka w piwnicach Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej, Drna w Parku Fosa i Stoki Cytadeli Warszawskiej, Rudawka czy sezonowy Potok Biela?ski. Nie przez przypadek u?ywam tu nazwy "rzek duchów", gdy? cho? pozbawione swojego koryta i ekosystemu, daj? o sobie zna? w nieoczywistych okoliczno?ciach "awarii", zalewania piwnic, wsi?kania w mury czy pompowania ich wód, wiod? swoje istnienie w podziemiach, kana?ach, sezonowo.

• Hydrokripy (Ma?gorzata Owczarska)

Ta cz??? projektu stanowi prób? wizualnego udokumentowania i refleksji nad szczególnymi hydroin?ynieryjnymi cz???ciami tkanki miejskiej. S? one zazwyczaj nieco podniszczone, najcz??ciej betonowe i ma?o reprezentacyjne, bezimienne – chodzi o rzuty kolektorów burzowych, betonowe ostrogi rzeczne, uj?cia kana?ów ciep?owniczych i rzeczek, podmo?cia. Mimo swojej dziwno?ci – st?d spolszczenie angielskiego "creepy" – maj? równie? swoj? spo?eczn? funkcj?, s? ch??tnie odwiedzane, s?u?? okre?lonym czynnokom, np. w?dkarstwu, rekreacji. Hydrokripy, bo tak je nazywam, s? rodzajem projektu fotograficznego, zbieraj?cego kolekcj? tych wodnych miejsc i efemerycznych sytuacji, które w nich zachodz?.

U?yj tagu #hydrokripy na mapie PoWody: <https://powody.pl> [7]

Wyst?pienia

Ma?gorzata Owczarska, referat pt. Akwadialog a procesy to?samo?ciotwórcze w Dolinie Bobru / Konferencja „Przyroda a dyskursy narodowe” 25.11.2022 w Sopocie

Magdalena Kozhevnikova, referat pt. „Biebrza?ski krajobraz hydrospo?eczny” / Konferencja „Przyroda a dyskursy narodowe” 25.11.2022 w Sopocie

Ma?gorzata Owczarska, udzia? w dyskusji panelowej "Po co rzeki susz? nam g?ow?? Jak rozmawia? z lud?mi o rzekach?" (uczestnicy: Magdalena Bobryk, Ma?gorzata Owczarska, Mateusz Grygoruk, Roman Konieczny, prowadzenie: Ilona Biedro? i Robert Felu?) / konferencja Pakt dla mokrade?, 6-7.02.2023, Warszawa

Na skróty

- [Dy?ury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

Ma?gorzata Owczarska, referat: "Above" and "under" waterscape - sensory reinforcement in blue anthropological field work / Deep Sea Babies 2023, 13-15.04.2023, Kraków

Ma?gorzata Owczarska, referat: B??kitna antropologia a ochrona wód / III Konferencja Ochrony Wód, 4-5.09.2023, Muzeum M?ynarstwa i Wodnych Urz?dze? Przemys?u Wiejskiego w Jaraczu

Ma?gorzata Owczarska, referat: B??kitna antropologia nad Biebrz?. Podsumowanie bada? etnograficznych / 02 marca 2024 r. 83. Wszechnica Biebrza?ska pt. "Czyste Powietrze – Biebrza – Przeciwdzia?anie Emisjom", Centrum Edukacji i Zarz?dzania BbPN w Osowcu-Twierdzy.

Ma?gorzata Owczarska, referat: Mokrad?owe "nad" i "pod"- co b??kitna humanistyka mo?e wnie?? w postrzeganie bagien biebrza?skich? / 02 marca 2024 r. 83. Wszechnica Biebrza?ska pt. "Czyste Powietrze – Biebrza – Przeciwdzia?anie Emisjom", Centrum Edukacji i Zarz?dzania BbPN w Osowcu-Twierdzy.

Magdalena Kozhevnikova, referat: Hydrospo?eczny krajobraz biebrza?ski: dyskursy ?rodowiskowe / 02 marca 2024 r. 83. Wszechnica Biebrza?ska pt. "Czyste Powietrze – Biebrza – Przeciwdzia?anie Emisjom", Centrum Edukacji i Zarz?dzania BbPN w Osowcu-Twierdzy.

Ma?gorzata Owczarska, referat: Woda, klimat i nowe nurty my?lenia: sploty zachodnich koncepcji wody z wiedz? wyspiarzy Pacyfiku / 14-15 marca 2024 r. Ogólnopolska Konferencja Oblicza Wody w Kulturach Azji i Oceanii, Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie.

Magdalena Kozhevnikova, referat: Dolina Biebrzy: diagnoza hydrospo?eczna / 19.04.2024 Konferencja „Woda jako czynnik rozwoju cywilizacyjnego” zorganizowana przez Instytut Archeologii UKSW w Warszawie.

Ma?gorzata Owczarska, referat: Can One Mow a Water Lily of Conflict: A Blue Anthropological Insight into the Biebrza Wetlands Aesthetics, Care and Policies Amid Environmental Flux (Poland), 23-26 July 2024, 18th EASA Biennial Conference, EASA2024: Doing and Undoing with Anthropology, University of Barcelona, Barcelona Spain.

Ma?gorzata Owczarska, referat: Hydroperformatywno??i mira? hydro-w?adzy, 25.11.2024, XXVI Forum Pedagogów „Pedagogika i edukacja w antropocenie”, Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Wroc?awski.

Planowane:

Ma?gorzata Owczarska, referat P?ywaj?c z kamer?: ekotechnologia i technologie protetyczne w b??kitnej antropologii, 29-30.05.2025, Antro-Poza. Metoda, etyka i etnografia otwarte na interdyscyplinarno??, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Warszawa.

Ma?gorzata Owczarska, referat: Hydroperformativity and the Temporality of Water Crises in a Post-Industrial Landscape: A Blue Anthropological Perspective, TRACTS Symposium "Water: Traces of Social Justice in Times of Climate Crisis", 05.09.2025, Venice, Italy.

>>> Wyk?ady:

Ma?gorzata Owczarska,

30.09.2024, Powód?. Antropologia, „katastrofy naturalne” i zwrot ku wodzie, wyk?ad inauguruje?cy rok akademicki, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, UW

15.10.2024, Mira? hydro-w?adzy Czyli, czy rzeki do nas mówią??, Seminarium ZAND, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, online: <https://www.youtube.com/watch?v=qNi4JD494-w> [8]

04.12.2024 B??kitna antropologia a kryzys wodny, Seria wyk?adów „Antropologia mi?dzygatunkowa, Muzeum Etnograficzne, Warszawa

01.02.2025, „Mokrad?owe relacje. Nieoczywisto?? tradycji, estetyka i perspektywy”, ?wiatowy Dzie? Mokrade? „Mokrad?a dla wspólnej przysz?o?ci”, Instytut Biologii UW i Centrum Ochrony Mokrade?

13.03.2025, B??kitna antropologia a kryzys wodny, w serii wyk?adów „Wyzwania Wspó?czesno?ci”, Wydzia? Wzornictwa ASP

02.04.2025, Relacje ludzi z wod? a kryzysy wodny w Polsce, wyniki najnowszych bada? etnograficznych, Uniwersytet Otwarty UW.

Popularyzatorskie

1. podcast Zdrowa Rzeka, S1 E15, "Wszyscy jeste?my rzek?", Ma?gorzata Owczarska, prowadzenie rozmowy Robert Felu?: <https://zdrowarzeka.pl/s1-e15-malgorzata-owczarska-wszyscy-j...> [9]
2. ?wi?to Wody 2023, 29 kwietnia 2023, Konstancin Jeziorna, rozmowa "B??kitna antropologia", Ma?gorzata Owczarska prowadzenie rozmowy Barbara Sowa
3. U?yczenie materia?ów wideo do narz?dzia edukacji wodnej "Pod pr?d", eksperyment "Spotkanie z rzek?". Projekt edukacyjny realizowany w 2023 r. przez Stowarzyszenie 515 km Odry. Narz?dzie sfinansowane przez Islandi?, Liechtenstein i Norwegi? z Funduszy EOG w ramach Program Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny oraz obj?ty honorowym patronatem Ambasadora Islandii. <https://podprad.edu.pl> [10]
4. Owczarska Ma?gorzata; Kozhevnikova Magdalena: Woda i ludzie. Podsumowanie bada? etnograficznych w Dolinie Biebrzy / 03 marca 2024, spotkanie w ?wietlicy wiejskiej w Dolistowie Starym
5. Woda i ludzie w Dolinie Bobru, 11 maja 2024, O?rodek Kultury, Sportu i Turystyki we Wleniu, Cafe pod Skrzyd?ami, Wle?, Owczarska Ma?gorzata; Kozhevnikova Magdalena.
6. "Chcemy Rzeki. ?wi?to Rawy", 25 maja 2024, udzia? w rozmowie Rozmowy rzeki – Rzeka ?ywa, dr Ma?gorzata Owczarska, Cecylia Malik, Maciej Robert, prowadzenie: prof. dr hab. Ryszard Kozio?ek, Konsorcjum Akademickie Katowice Miasto Nauki, Uniwersytet ?l?ski, Katowice
7. Dyskusja wokó? kryzysu wodnego w Polsce, wernisa? wystawy „Ma?a rzeka, która odzyska?a dziko??”, prowadzenie Daniel Petryczkiewicz, go?cie dr Ma?gorzata Owczarska i prof. Mateusz Grygoruk, 14 wrze?nia 2024, Centrum Edukacyjno-Multimedialnym w Piasecznie. online: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=1892236267922341 [11]
8. „Wolno??, równo??, hydrowspólno?? – opowie?? o b??kitnej humanistyce”, 18 kwietnia 2025, Pulsar, Polityka, Podcast 133, <https://www.projektpulsar.pl/srodowisko/2297455.1.podcast-133-malgorzata-owczarska-wolnosc-rownosc-hydrowspolnosc--opowiesc-o-blekitnej-humanistyce.read> [12]

Publikacje

Kozhevnikova, Magdalena (2023). THE BIEBRZA HYDROSOCIAL LANDSCAPE: ANALYSIS OF ENVIRONMENTAL DISCOURSES IN THE LARGEST POLISH NATIONAL PARK. *Ethnologia Polona*, no 44, p.176-196, <https://doi.org/10.23858/ethp.2023.44.3532> [13]

Kozhevnikova, Magdalena. Analiza dyskursów ?rodowiskowych w Dolinie Biebrzy: w stron? ekologizacji antropologii: Analysis of environmental discourses in the Biebrza Valley: towards the ecologicalization of anthropology, "LUD" Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego [online]. 24 pa?dziernik 2024, T. 108, s. 137–168. [udost?pniono 4.11.2024]. DOI 10.12775/lud108.2024.07.

Kozhevnikova, Magdalena (2025). Ma??e jako bioindykatory: praca, wspó?praca czy wyzysk? *Antropologiczne studium przypadku, Zoophilologica. Polish Journal of Animal Studies*, 2/2025 – przy?ty do publikacji

Kozhevnikova, Magdalena. Mussels In Water Supply Systems: On The Trail Of Welfare – w przygotowaniu

Owczarska, Ma?gorzata. It All Flows to the Baltic Sea”: Freshwater and Salinity Entangled, [w:] *Brackish Blue Humanities and Environmental Art: Thinking with the Baltic Sea*. Red Ewelina Jarosz, Karolina Kolenda, Tomasz Sikora, Routledge Environmental Humanities, London:Routledge – spodziewane wydanie 2026 r.

Owczarska, Ma?gorzata. A Water Lily of Conflict: A Blue Anthropological Insight into Wetland Aesthetics, Care, and the Paradoxes of Pollution and Dirt, *Social Anthropology/ Anthropologie sociale* - spodziewane wydanie 2026r.

Owczarska, Ma?gorzata. The Mirage of Hydro-Power: Does Water Speak to White People? – w przygotowaniu

Owczarska, Ma?gorzata. Flood as permacrisis. Response-Ability, and the Politics of Water – w przygotowaniu

Na skróty

- [Dy?ury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

Publikacje popularyzatorskie:

Owczarska, Małgorzata (2024). Woda: nowa i stara opowieść, Magazyn Centrum Sztuki Współczesnej ŻAŻNIA “Ręcznik” (w przygotowaniu)

Udostępnione dane

Owczarska, Małgorzata; Kozhevnikova, Magdalena: „Doświadczanie braku, nadmiaru i zrównoważonej obecności wody. Szkic w nurcie bieżącej antropologii” [dane]. Owczarska Małgorzata; Kozhevnikova Magdalena; Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW [producent]. Repozytorium Danych Społecznych [wydawca], 2024.

<https://doi.org/10.18150/Q1R3XS> [14]

Napisali o nas

Oktawia Kromer, Z mikrofonem nad Wisłą. “Gazeta Wyborcza, Tygodnik Warszawa”, piątek 22 września 2023, NR 221.10413, str 13, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30209373,powstaje-etnograficzna-mapa-warszawsk-wisly.html> [15]

Karolina Zylak, Wodny świat, “Pismo uczelni UW”, NR 4 (109) 2023 str.

36-37, https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/12/pismo_uw_4_2023_web.pdf [16]

Szymon Opryszek, „Wisła Stories. Jak poczuć rzekę wszystkimi zmysłami?”, 6 Operacja Czysta Rzeka, 2024 r. Fundacja Czysta Rzeka, <https://operacjarzeka.pl/wp-content/uploads/2024/07/Wisla-Stories-reportaz.pdf> [17]

Adres URL źródła: <https://etnologia.uw.edu.pl/instytut/badania/granty/blueanthro>

Odniesienia

[1] <https://www.ncn.gov.pl/ogloszenia/konkursy/sonata16>

[2] <https://www.ncn.gov.pl/>

[3] <https://biennalewarszawa.pl/jaka-woda/>

[4] <https://iaepan.academia.edu/MagdalenaKozhevnikova>

[5] <https://pamietajmy.bagna.pl/>

[6] <https://powody.pl/pilchowice>

[7] <https://powody.pl>

[8] <https://www.youtube.com/watch?v=qNi4JD494-w>

[9] <https://zdrowarzeka.pl/s1-e15-malgorzata-owczarska-wszyscy-jestesmy-rzeka/>

[10] <https://podprad.edu.pl>

[11] https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=1892236267922341

[12] <http://tts://www.projektpulsar.pl/srodowisko/2297455,1,podkast-133-malgorzata-owczarska-wolnosc-rownosc-hydrowspolnosc--opowiesc-o-blekitnej-humanistyce.read>

[13] <https://doi.org/10.23858/ethp.2023.44.3532>

[14] <https://doi.org/10.18150/Q1R3XS>

[15] <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30209373,powstaje-etnograficzna-mapa-warszawsk-wisly.html>

[16] https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/12/pismo_uw_4_2023_web.pdf

[17] <https://operacjarzeka.pl/wp-content/uploads/2024/07/Wisla-Stories-reportaz.pdf>